

Spravedlnost v mudroslovné literatuře

Tato práce je předložena studijnímu oddělení Global University
jako jeden z požadavků pro klasifikaci v předmětu

BIB4133
Mudroslovná literatura

Vypracoval
Michael Buban
Odevzdáno dne 26. 6. 2013

Obsah

Retribuční spravedlnost.....	3
Paní Moudrost.....	5
Smrt, vzkříšení a posmrtný život.....	6
Role ženy.....	7
Bibliografie.....	8

Retribuční spravedlnost

Základ pro teologii spravedlnosti retribuční neboli odplatné nacházíme v Deuteronomiu 28, kde je požehnání podmíněno poslušností (v. 1) a prokletí naopak neposlušností (v. 15)¹. Retribuční spravedlnost se pokouší zodpovědět otázky spravedlivého uspořádání světa: Jak souvisí lidský skutek s výslednou realitou života? Proč jsou někteří chudí a jiní bohatí? Má utrpení důvod? Pro bezpečnost úvahy ještě poznamenám, že retribuční spravedlnost není nijak soteriologicky zatížena. Nehovoříme zde o spasení ze skutků, ani nebudeme ukazovat na Krista – Přímluvce jako na retribučního činitele, byť se po průzkumu retribuční spravedlnosti v mudrosloví ohlédneme i po stanovisku Nového zákona.

V **Přísloví** nám myšlenka retribuční rezonuje ve verši 3,33: „Hospodinovo prokletí spočívá na domě svévolníka, jeho požehnání na obydlí spravedlivých“². I obecné východisko přísloví jakožto dobré – snad rodičovské - rady implikuje závislost dobrého výsledku na poslušnosti³. Bůh tedy zajisté nemusí být tím, kdo odplácí. Požehnání či prokletí mohou přirozeně vyplývat ze samotného skutku, který je buď sebedestruktivní, nebo naopak výhodný⁴. Jsou-li ale Přísloví inspirovaná a plní-li svým žánrem funkci dobrých rad, pak je podle mého názoru Bůh přirozeně a samozřejmě garantem jejich účinnosti, byť v procesu figuruje inkognito.

Jób vznáší v soudním procesu s Hospodinem dvojí obvinění: z vrtošivé správy světa a z neschopnosti zajistit spravedlivému náležitě zadostiučinění⁵. A jelikož jsou Jóbova obvinění platná, byť, jak seznáváme v kontextu knihy, značně nemístná, dochází v knize Jób k vyvrácení retribuční spravedlnosti jako normy⁶. Jób jednoduše nespáchal nic, zač by si zasloužil zakoušené zlo a dokazuje nám tak, že život není spravedlivý, jak se Jób pokoušeli přesvědčit jeho přátelé svými světskými světonázory. Celá kniha nás přesvědčuje, že i když to s retribuční spravedlností není tak jednoduché, Bůh dobře ví, co dělá, navzdory tomu, že se nemusí vše dít vždy proto, že si to Bůh přeje⁷.

S otázkou nespravedlnosti světa zápasí po svém i takzvané **mudroslovné žalmy**. Proč například Bůh použil k potrestání Judska národ Babylóňanů, který byl daleko bezbožnější! Odpověď nabízí profesor W. Brueggemann s rozdělením retribuční spravedlnosti na „horkou“ (aktivní) a „studanou“ (pasivní). Ta první značí aktivní Boží dohled na realitu spravedlnosti ve světě podle deuteronomických ustanovení, druhá pak znamená přirozený vývoj věcí podle logické nevyhnutelnosti tak, jako například v Přísloví: lháři, podvodníci a cizoložníci sami poškozují své vztahy a eventuálně trpí pro důsledky svých činů. Příkladem chladné spravedlnosti může být Žalm 122,5: „Dobře bývá muži, jenž se smiluje a půjčí a své věci spravuje dle práva.“ Horká spravedlnost platí v Žalmu 37,5: „Svou cestu svěř Hospodinu, doufej v něho, on sám bude jednat“⁸.

Kazatel nevznáší obvinění, jako Jób, ani nehledá alternativ, ani nepoužívá rodičovských rad. Na rozdíl od Jób, který předpokládá Boží zodpovědnost za správu světa a za spravedlivé zadostiučinění, odmítá kazatel jakoukoli přímou souvislost mezi příčinou a následkem v životě člověka. Bezprostřední trest za zlý skutek, ani odměna za dobrý skutek, neexistuje⁹, neboť „jsou spravedliví, které jako by poznamenalo dílo svévolníků, a jsou svévolníci, které jako by

1 Ellington, 51

2 Ibid.

3 Fee & Stuart, 185

4 Ellington, 52

5 Clifford, 89

6 Ellington, 62

7 Fee & Stuart, 190

8 Ellington, 87

9 Clifford, 108

poznámalo dílo spravedlivých“ (Kaz 8,14). Je potřeba vzpomenout, že někteří pokládají verše 3,17; 7,18; 8,12n; 11,9 za kazatelův pokus o znovuuustavení tradičního deuteronomického pohledu na retribuční spravedlnost. Jejich exegeze by přesáhla mantinely této práce. Domnívám se nicméně, že všechny tyto a všechny jim podobné od tradičního pohledu naopak odklánějí tím, že se soustředí nikoli na pozemské blaho, ale na Boží soud, který teprve v budoucnu, avšak definitivně, spravedlivě srovná nespravedlnost. Domnívám se tedy, že klíčovou otázkou Kazatele není retribuční spravedlnost, ale Boží plán. Všechno má svůj čas (v. 3,2-8), tedy i Boží soud (v. 12,14), který je důvodem k dodržování přikázání (v. 12,13).

Sírachovec se zabývá mimo jiné svobodou člověka. Kladně odpovídá na otázku, zda se člověk může rozhodnout pro dobro, je-li Bůh svrchovaný (v. 15,20) a téměř jako autor Moudrosti Šalomounovy lépe rozeznává to, co Jób nerozeznal: Boží odplatu v posmrtném životě (v. 11,26)¹⁰:

... vždyť pro Hospodina je snadné i v den skonání člověka odplatit mu podle jeho činů.

Moudrost Šalomounova představuje ve své první části (1,1-6,21) idealistickou ontologii dvou polarizovaných světů. „Nepравý“ svět je samozřejmě přístupný všem, „pravý“ se odkrývá pouze tomu, kdo vyhledává moudrost a vykonává spravedlnost¹¹. Ti, kdo našli skutečný svět, zakouší odcizení a pronásledování od bezbožných. Pokud jsou zabiti, vystupují do nebe¹². Moudrost Šalomounova tak společně s Kazatelem a částečně Sírachovcem hledí spíše k eschatologickému aspektu boží spravedlnosti, než k jejímu pozemskému výkonu.

Zmíněný eschatologický aspekt spravedlnosti byl vitální součástí Ježíšova učení i služby. Byť reálně bez hříchu trpěl rukou svévolníků, jimž se nedostalo bezprostředního potrestání. Podobný úděl měl čekat jeho následovníky (Mt 5,11). Dochází-li na zemi k výkonu „horké“ spravedlnosti, děje se tak ke slávě Boží a k potvrzení Jeho moci, která bude plně a nezvratně odhalena při eschatonu v budoucím věku Boží vlády¹³. Toto pojetí má původ v Ježíšově učení (J 9,1) a je přejato a rozvedeno dalšími novozákonními pisateli (1K 6,2n)¹⁴.

Pokud jde o pojetí preferované mou kulturou, lze říci jen málo, neboť má kultura je silně ateistická. Pro ateistu je Bůh terčem hněvu, je to hromosvod rozhořčení nad nespravedlností světa. Zajisté pro něj Bůh nikoho neodměňuje, neboť je to člověk, který musí vlastní silou vydobýt své místo pod sluncem.

---

10 Ellington, 133

11 Clifford, 146

12 Clifford, 147

13 Fee & Stuart, 118

14 Fee & Stuart, 70

Paní Moudrost

V knize **Příslaví** je Paní Moudrost ústřední metaforou „pravé nevěsty a rádkyně“ v jejímž kontrastu vyniká nemoudrost cizí a proradná¹⁵. Její přítomnost v Příslavích je jednak příkladem pro výběr manželky, jednak pozváním k závaznému vztahu s ní samotnou, který se zakládá na její pravdivosti, odměně a vztahu s Hospodinem¹⁶.

V **Sírachovci** stojí Paní Moudrost jako předmět oslavných básní na začátku (Sir 1), uprostřed (Sir 24) a na konci knihy (Sir 51)¹⁷. Na rozdíl od Příslaví je Moudrost přímo představena jako vitální složka Zákona (Sir 24,22n) a je jasně spojována s Izraelem, jemuž byl Zákon předán (Sir 24,8.10). Za pozornost stojí také rozdílné sociální zasazení Paní Moudrosti. Zatímco v Příslavích bylo možné rozeznat za ní kromě abstraktního konceptu i zcela konkrétní moudrou ženu, s níž je třeba se oženit, Sírachovec pro nic takového prostor nedává. Ženy obecně si Sírachovec příliš neváží, svádí na ni pád lidstva i další pozemské útrapy (Sir 25.26)¹⁸.

V **Moudrosti Šalomounově** se Paní Moudrost vyskytuje zvláště v kapitolách 6-9 jako činitelka ve stvořitelství díle¹⁹. Dosud nevídaně ji pseudo-Šalomoun ztotožňuje s Božím duchem (Sap 1,6n). Je pro něj „dechem Boží moci, čirým výronem slávy Všemohoucího“ a „odleskem věčného světla, nezkaleným zrcadlem Božího působení a obrazem jeho dobrotivosti“ (Sap 7,25n). Moudrost je tedy účastnice stvoření, a to nejen i v novozákonním smyslu, když v jejích atributech a počinech rozeznáváme typicky christologické rysy (srov. Sap 10,17 s 1K 10,4; Sap 7,22 s Ko 1,16). Ačkoli tedy není pseudo-Šalomounova Moudrost jasně Božskou osobou, je u něj ze všeho mudrosloví nejjasněji podtržena jako božská²⁰. Podobně jako pseudo-Šalomoun začíná i Jan své evangelium přísným ztotožněním Krista se stvořitelstvím „Logem“. Situace Janova „Logu“ jej navíc staví bok po boku s pseudo-Šalomounem v opozici vůči řecké filosofii (platonismus, Filón Alexandrijský), která Logos, neboli božskou Moudrost, vnímala jako řídicí princip, nikoli jako osobu²¹. Platonického Krista nepřejal ani Pavel v 1K 10,1-4, kde o Něk hovoří jako o duchovní skále vyvádějící Izraelce z Egypta (podobně Sap 10,17)²².

---

15 Ellington, 41

16 Clifford, 56

17 Ellington, 135

18 Ellington, 136

19 Ellington, 144

20 Ellington, 148

21 Williams, 7

22 Ellington, 148

Smrt, vzkříšení a posmrtný život

V knize **Příslaví** je smrt výsledkem jistých morálních rozhodnutí. Rezonuje nám zde Mojžíšova výzva k volbě: „vyvol si tedy život, abys byl živ ty i tvé potomstvo“ (Dt 30,19). Smrt je tedy představena jako odplata za volbu cesty nemoudrého jednání, které se Hospodinu nelíbí (srov. např. Dt 25,15 s Př 11,1)²³.

Autor knihy **Jób** naproti tomu překvapuje zakrnělou představou posmrtného života (Jb 14,10nn). Právě to je důležitým faktorem zápletky Jóbova soudního procesu, v němž po Bohu žádá zásah nastolení spravedlnosti v tomto současném světě²⁴.

V **mudroslovných žalmech** je smrt faktorem, který anuluje výhody pozemského bezbožného života. Přestože může být hřích za života cestou k bohatství a moci, smrt jeho výsledek odhalí jako pomíjivý²⁵.

Realitu pomíjivosti pozemského shonu ještě naléhavěji zdůrazňuje **Kazatel**. Reverend R. Wardlaw v tomto sdělení Kazatele dokonce rozeznává směrovku ukazující ke kříži, který na rozdíl všeho ostatního přichází se smyslem nadpozemským a nepomíjivým²⁶. Kazatel nicméně nahlíží za závoj smrti a nepodléhá úvahám *carpe diem*, když píše: „Veškeré dílo Bůh postaví před soud, i vše, co je utajeno, ať dobré či zlé“ (Kaz 12,14)²⁷.

Podobně se za Jóbovo chápání smrti posouvá **Sírachovec**, když píše, že „pro Hospodina je snadné i v den skonání člověka odplatit mu podle jeho činů.“ (Sir 11,26).

Ještě dále se, snad pod vlivem Platonismu, posouvá **pseudo-Šalomoun**, když jako první židovský autor věnuje pozornost nesmrtelnosti a vyvíjí myšlenku Šeólu jako záhrobního bezvědomí, do nějž sestupovali všichni bez rozdílu, v myšlenku momentu spravedlnosti, kdy duše dochází k cíli zvolené cesty (srov. Sap 1,15n)²⁸.

Pokud jde o vzkříšení z mrtvých, nebylo starozákonní literaturou považeno až do intertestamentálního období²⁹. Sama představa posmrtného života je starému zákonu nejasná, byť rozeznáváme její postupný vývoj³⁰ ústící až do našeho současného eschatologického poznání. Nejednoznačný názor na posmrtný život nám ostatně ilustruje i Pavlovo dvojí setkání s nesouhlasným názorem: jednou, když zmínkou o vzkříšení pohoršil své posluchače na athénském Aeropágu (Sk 17,32), podruhé, když se jako Sanhedrinu představil jako vězeň „souzený pro naději ve zmrtvýchvstání“ (Sk 23,6) a rozjitřil tak starý spor farizeů a saduceů, kteří ve vzkříšení nevěří³¹. V tomto smyslu bylo i Ježíšovo učení farizejské (srov. Mt 16,27; Mt 22,23-33; Mk 8,38).

Má ateistická kultura je v otázce posmrtného života nekompromisní. Zcela odlišný je nicméně postoj drtivé většiny jednotlivců, kteří sice utíkají před jakoukoli formou náboženství, ale téměř popravdě věří v posmrtný život a v nadřazené jsoucnu, které někteří z nich opatrně jmenují Bohem. Ti z nich, kteří se pohoršují nad nespravedlivostí světa, přidávají ke své pověře i jakousi podobu posmrtné spravedlnosti, která ovšem bývá založena na skutcích, nikoli na vztahu ke svrchované bytosti.

---

23 Ellington, 53

24 Ellington, 78

25 Ellington, 89

26 Ellington, 100

27 Ellington, 103

28 Ellington, 147

29 Ellington, 111

30 Ellington, 112

31 Ellington, 145

Role ženy

Příslaví poskytuje poněkud bipolární pohled na ženu: proradná cizinka a nevěstka na jedné straně (Př 23,27) a Paní Moudrost na straně druhé (Př 8,1; 31,10-31). Ellen Davisová ukazuje na výjimečnou pozornost, která je v Příslaví ženám věnována. Vedle cizinky a nevěstky zde rozeznává dobrou manželku, matku vychovávající svého syna, Paní Moudrost a Královnu Matku³².

Sírachovcův postoj k ženám je z celého mudrosloví nejméně vstřícný. Na rozdíl od Příslaví v něm nenalézáme vodítka pro asociaci dobré manželky s Paní Moudrostí, jež je i u Sírachovce osnovou knihy³³. Sírachovcovo stanovisko vůči ženám zahrnuje obvinění z prvního hříchu (Sir 25,24), obvinění z lehkomyšlnosti při výběru partnera (Sir 36,21), z příčiny starostí jejich otců (Sir 42,9-14), z pohlavní a citové náruživosti (Sir 26,12). Svě zločinství završuje Sírachovec takto:

Lepší je špatnost muže než dobrota ženy, je to žena, kdo přivádí do hanby a zneuctění. (Sir 42,14)

Ženy, která má „laskavý a mírný jazyk“, si nicméně Sírachovec cení (Sir 36,24) a doznává, že „kde není žena, tam bude muž naříkat a bloudit“ (Sir 36,25).

V případě **Písně písní** upozorňuje Monica Melanchthonová, na aktivní a suverénní ženství hlavní hrdinky. Její otec či bratr v Písní nefiguruje. Hlavní hrdinka se tak sama pouští do aktivního pátrání po svém milenci³⁴. Tento fakt příkře odporuje tradičnímu pojetí ženy jako zdroje pokušení a nečistoty, jehož hlavní funkcí je poskytnout muži příležitost k naplnění svých sexuálních potřeb bez ohledu na potřeby protějšku. V tomto smyslu vykládají někteří například verš 1Tm 2,11-15 či 1K 11,3-16³⁵. Píseň písní nám však poskytuje precedent plné ženské životní zkušenosti vstříc původnímu Božímu plánu, v němž „není rozdíl mezi mužem a ženou“ (Ga 3,28) a v němž intimní vztah představuje náhled našeho budoucího vztahu s Bohem v ráji³⁶.

Má vlastní kultura pohlíží na ženy co možná nejkorektněji. Ženě nikdo neupírá její právo na seberealizaci. Mnoho žen se tak brzy po opuštění rodičovské péče realizuje v oboru matka-samoživitelka, jejíž dítě vyrůstá bez uprchlého otce, nebo matka-karieristka, jejíž dítě vyrůstá v pečovatelských ústavech již od kojeneckého věku. V úsilí o úplnou rovnost také například v Norsku rozšířili na ženy brannou povinnost a ve Francii zakázali muslimkám nosit burky. A nic z toho není bez příčiny, neboť „když muži ztrácejí svou mužnost, degenerují i ženy a jejich instinkty“ (F. Nietzsche).

---

32 Ellington, 52

33 Ellington, 136

34 Ellington, 124

35 Ibid.

36 Ellington, 125

Bibliografie

Biblické verše jsou uvedeny dle Českého ekumenického překladu.

ELLINGTON, By Scott, Developed in cooperation with the Global University STAFF a Instructional development specialists: UMD STAFF. *Wisdom Literature: an independent-study textbook*. 1st ed. Springfield, MO: Global University, 2008. ISBN 978-076-1712-503.

CLIFFORD, Richard J. *The wisdom literature*. Nashville, Tenn.: Abingdon Press, c1998, 181 p. ISBN 06-870-0846-8.

FEE, Gordon D a Douglas K STUART. *Jak číst Bibli s porozuměním*. 3. vyd. Překlad Alena Koželuhová. Praha: Návrat domů, c2012, 239 s. ISBN 978-80-7255-270-2.

WILLIAMS, Ernest Swing. *Systematic theology: Christology, anthropology, soteriology*. Springfield, Missouri: Gospel Publishing House, 1953. ISBN 0-88243-644-9.